

examen bundel[®]

2017|2018

drs. J.P.M. Blaas

havo

economie

**Jouw beste voorbereiding
op je examen in 2018**

ThiemeMeulenhoff

Voorwoord

Met deze EXAMENBUNDEL kun je je goed voorbereiden op het schoolexamen en het centraal examen voor het vak economie op havo-niveau.

De EXAMENBUNDEL bevat de volgende onderdelen:

- Deel 1:** Hier vind je per examenonderwerp een aantal (bewerkte) examenopgaven met uitwerkingen. In de uitwerkingen staan de antwoorden en de daarbij horende toelichtingen.
- De oriëntatietoets:** Deze bestaat uit vragen over alle onderwerpen die in 2018 centraal geëxamineerd worden. Zo kun je nagaan of je de basisbegrippen van de examenonderwerpen beheerst. De antwoorden vind je op www.examenbundel.nl. Na het invullen van je scores krijg je een studieadvies.
- Deel 2a:** In dit deel staan vier complete examens met uitwerkingen. In de uitwerkingen vind je uitleg en toelichting bij de antwoorden.
- Deel 2b:** Hierin vind je het integrale examen van 2017, het eerste tijdvak, *zonder* uitwerkingen. Deze kun je gebruiken als oefenexamen. De antwoorden vind je op www.examenbundel.nl. Op deze site kun je nog veel meer gratis oefenexamens downloaden.
- Bijlagen:** Achter in deze bundel vind je tabellen om je 'cijfer' te bepalen na het maken van de oefenexamens en een onderwerpregister.

Met deze EXAMENBUNDEL kun je oefenen voor het examen in je eigen tijd en in je eigen tempo. Oefenen houdt in dat je probeert een opgave eerst zelf te maken.

Daarna controleer je jouw antwoorden met de uitwerkingen.

Je kunt je vaardigheid om examenopgaven te maken vergroten door het boek SAMENGEVAT te gebruiken. In dat boek wordt de examenstof per onderwerp overzichtelijk gemaakt en uitgelegd.

Ook op www.examenbundel.nl kun je op verschillende manieren oefenen om te kijken of je alle examenstof al beheerst.

Het centraal examen economie havo 2018 wordt afgenomen op **vrijdag 18 mei tussen 13.30 en 16.30 uur**.

De makers van de EXAMENBUNDEL en SAMENGEVAT wensen je daarbij alvast heel veel succes!

Voor reacties, zowel van leerlingen als van docenten, houden wij ons graag aanbevolen. Mail naar vo@thieme.meulenhoff.nl.

Amersfoort, mei 2017

Opmerkingen

De overheid stelt regels op die betrekking hebben op de specifieke examenonderwerpen, de hulpmiddelen die je tijdens je examen mag gebruiken, duur en datum van je examen, etc. Hoewel deze EXAMENBUNDEL met de grootst mogelijke zorgvuldigheid is samengesteld, kunnen auteur en uitgever geen aansprakelijkheid aanvaarden voor de aanwijzingen die betrekking hebben op publicaties van de overheid.

Het is altijd raadzaam je docent of onze website www.examenbundel.nl te raadplegen voor actuele informatie die voor jouw examen van belang kan zijn.

Inhoud

3 voorwoord

deel 1

oefenen op onderwerp

1 domein A vaardigheden

- 9 oefenvragen
- 27 uitwerkingen

2 domein D concept markt

- 32 oefenvragen
- 72 uitwerkingen

3 domein E concept ruilen over de tijd

- 87 oefenvragen
- 101 uitwerkingen

4 domein F concept samenwerken en onderhandelen

- 106 oefenvragen
- 115 uitwerkingen

5 domein G concept risico en informatie

- 118 oefenvragen
- 131 uitwerkingen

6 domein H concept welvaart en groei

- 136 oefenvragen
- 168 uitwerkingen

7 domein I concept goede tijden, slechte tijden

- 180 oefenvragen
- 217 uitwerkingen

oriëntatietoets

nagaan wat je al weet

237 opgaven

deel 2a

examens met uitwerkingen

Examen 2015-I

- 245 opgaven
- 261 uitwerkingen

Examen 2015-II

- 265 opgaven
- 280 uitwerkingen

Examen 2016-I

- 284 opgaven
- 295 uitwerkingen

Examen 2016-II

- 300 opgaven
- 313 uitwerkingen

deel 2b

examen zonder uitwerkingen

Examen 2017-I

- 319 opgaven

bijlagen

cijferbepaling
onderwerpregister

deel 1

oefenen op onderwerp

1 Domein A Vaardigheden

1 Informatievaardigheden.

De kandidaat kan in contexten:

- de benodigde informatie selecteren uit digitale en niet-digitale bronnen zoals tabellen, grafieken, cartoons en/of film- en televisiebeelden;
- de betrouwbaarheid van de gehanteerde databronnen toelichten;
- feiten van meningen onderscheiden;
- gegeven bronnen beoordelen en in combinatie met hun economische kennis komen tot een oplossing van economische vraagstukken.

2 Rekenkundig en/of grafisch onderbouwen.

De kandidaat kan in contexten, mede met gebruikmaking van ICT / (grafische) rekenmachine:

- economische relaties toelichten met basisrekenvaardigheden;
- economische relaties rekenkundig, statistisch en grafisch toelichten;
- economische relaties toelichten met lineaire vergelijkingen;
- berekende resultaten concretiseren naar hun economische betekenis;
- informatie uit grafieken verklaren.

3 Standpuntbepaling.

De kandidaat kan in contexten:

- de rol van de verschillende actoren beschrijven;
- een eventuele botsing van belangen beschrijven;
- oplossingen voor mogelijk ongewenste gedrag bepalen;
- een standpunt bepalen;
- economische kennis verhelderen met behulp van een betoog.

INFORMATIEVAARDIGHEDEN EN REKENKUNDIG EN/OF GRAFISCH ONDERBOUWEN

Algemeen:

Stap 1: Wat wordt verstaan onder het gevraagde economische begrip?

Stap 2: Is er eventueel een formule voor?

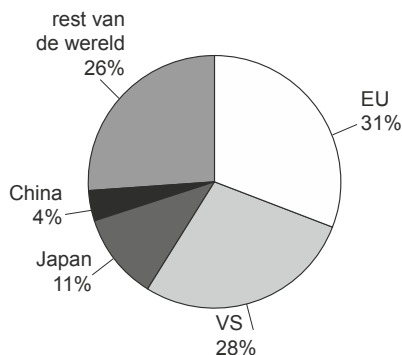
Stap 3: In welke statistieken / bronnen vind ik de gegevens?

Stap 4: Uitrekenen.

Voorbeelden van informatie-, rekenkundige- en grafische vaardigheden.

Opgave 1

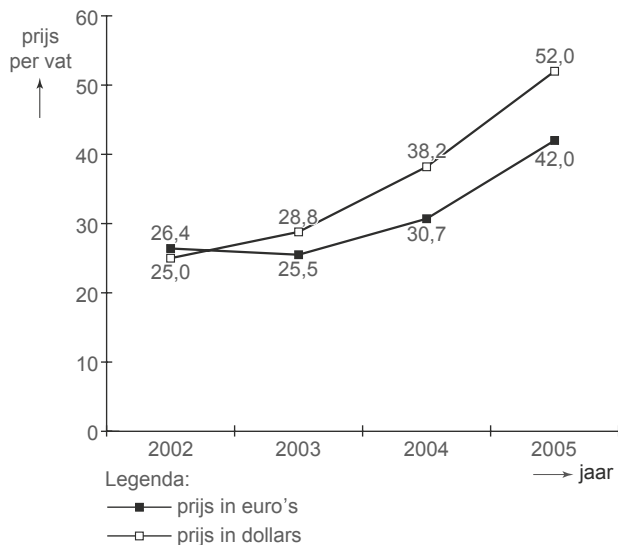
bron 1 Aandeel in de wereldproductie in 2004

omvang van de productie in 2004

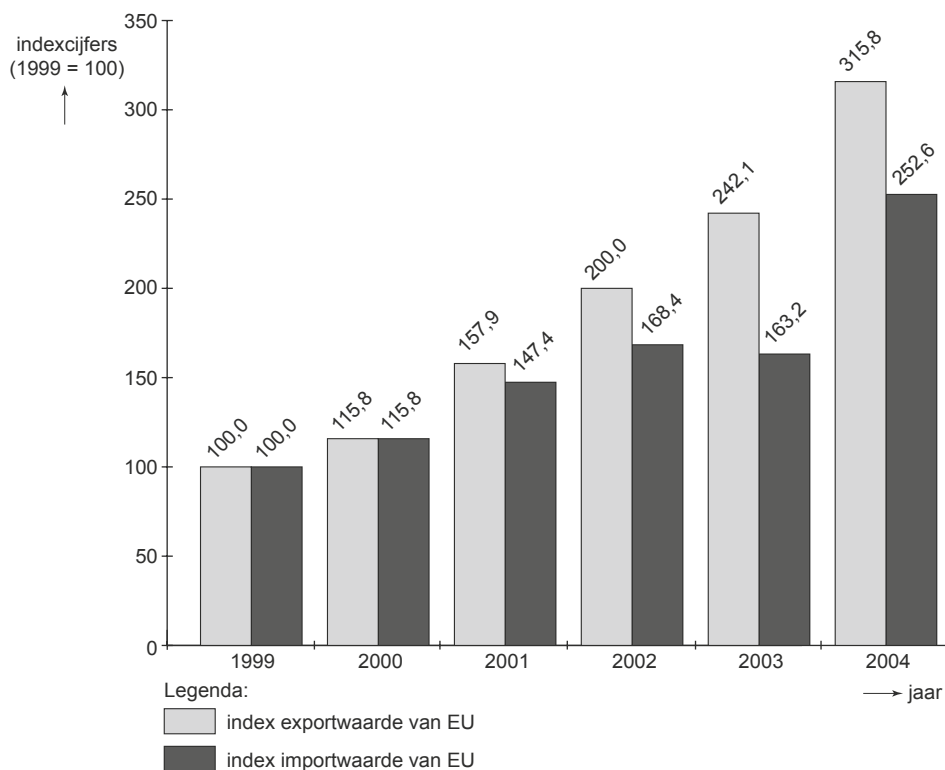
	eenheid	productie
EU	miljarden dollars	12.958
VS	miljarden dollars	11.704
Japan	miljarden dollars	4.598
China	miljarden dollars	1.672

bron 2 Wereldmarktprijs van ruwe olie

bron 3 Waarde onderlinge handel in goederen in 2004 (miljarden dollars)

	import van:				
		EU	VS	Japan	China
export van:	EU	–	290,9	53,7	59,8
	VS	196,3	–	54,4	34,7
	Japan	91,9	129,6	–	79,9
	China	158,0	196,7	93,8	–

bron 4 Dienstenverkeer tussen de EU en China (indexcijfers)**bron 5** Saldo dienstenrekening tussen de EU en China (euro's)

	eenheid	2003	2004
saldo dienstenrekening EU inclusief toerisme*	miljarden euro's	1,8	1,5
saldo dienstenrekening EU exclusief toerisme*	miljarden euro's	2,0	2,2

*Een positief saldo geeft aan dat er een overschot is.

De Europese Unie en de wereldhandel.

In economische publicaties wordt veel gebruikgemaakt van tabellen en grafieken. Hierboven staan vijf statistieken over de vier belangrijkste economieën in de wereld: de Europese Unie (EU), de Verenigde Staten van Amerika (VS), Japan en China. In de statistieken bestaat de lopende rekening van de betalingsbalans uit de goederenrekening, de dienstenrekening en de inkomensrekening. Naar aanleiding van deze statistieken worden in deze opgave vijf vragen gesteld.

- 1 Bereken voor 2004 de omvang van de wereldproductie in miljarden dollars.
- 2 Toon aan de hand van bron 2 met een berekening aan dat de euro in 2004 vergeleken met 2003 ten opzichte van de dollar is geapprecieerd.
- 3 Bereken voor 2004 het saldo van export en import van goederen in miljarden dollars van de EU met China.

Uit bron 4 kan worden afgelezen dat het dienstenverkeer tussen de EU en China in de periode 1999–2004 sterk is gestegen. Jaap beweert dat uit bron 4 af te lezen is dat in 2000 de dienstenrekening tussen de EU en China in evenwicht is. Tineke beweert dat dit niet uit bron 4 kan worden afgelezen.

- 4 Wie heeft gelijk, Jaap of Tineke? Licht het antwoord toe.

De toeristenrekening is een belangrijk onderdeel van de dienstenrekening. Uit bron 5 kan worden afgeleid dat het saldo van de toeristenrekening van de EU met China in 2003 en in 2004 negatief is.

- 5 Leg uit dat uit bron 5 niet de conclusie mag worden getrokken dat een groter aantal toeristen uit de EU naar China op vakantie gaat dan omgekeerd.

Opgave 2

bron 6 Basisgegevens 2003

	eenheid	China	Nederland
oppervlakte	duizenden vierkante kilometers	9.600	40
bevolkingsomvang	miljoenen personen	1.288	16
aantal telefoons	per duizend inwoners	499	1.393
aantal internetgebruikers	per duizend inwoners	73	614
energieverbruik	per inwoner, omgerekend in liters olie	1.094	4.982

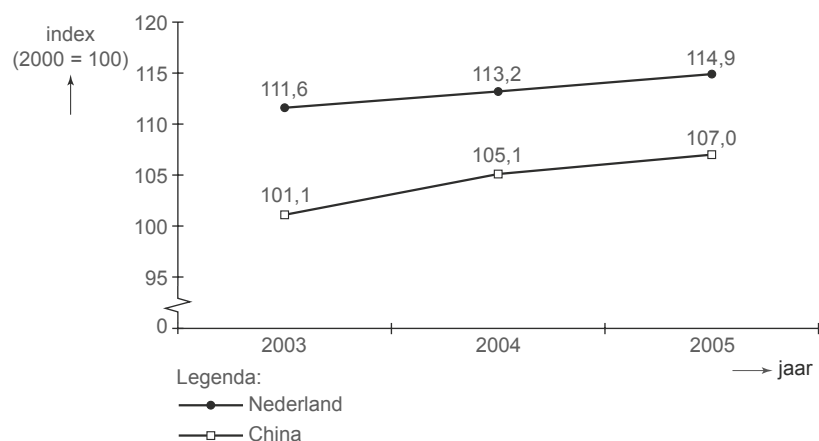
bron 7 Bruto binnenlands product (bbp)

China	eenheid	2003	2004	2005
bbp China	miljarden dollars	1.641,0	1.931,6	2.234,1
bbp China	miljarden renminbi's	13.582,3	15.987,8	18.308,5
waarvan:				
– landbouw	in % van bbp	13,1		
– industrie	in % van bbp	46,2		
– diensten	in % van bbp	40,7		

Nederland	eenheid	2003	2004	2005
bbp Nederland	miljarden dollars	539,3	609,0	629,9
bbp Nederland	miljarden euro's	476,9	489,9	505,6
waarvan:				
– landbouw	in % van bbp	2,4		
– industrie	in % van bbp	25,6		
– diensten	in % van bbp	72,0		

bron 8 Wisselkoersen

	2003	2004	2005
waarde 1 dollar in renminbi's	8,277	8,277	8,195
waarde 1 dollar in euro's	0,884	0,804	0,803

bron 9 Consumentenprijsindex

Bundels voor al je vakken bestel je op
www.examenbundel.nl

examenbundels

havo	Duits	978-90-06-39163-3
havo	Engels	978-90-06-39187-9
havo	Frans	978-90-06-39171-8
havo	Nederlands	978-90-06-39170-1
havo	biologie	978-90-06-39162-6
havo	natuurfkunde	978-90-06-39172-5
havo	scheikunde	978-90-06-39190-9
havo	wiskunde A	978-90-06-39200-5
havo	wiskunde B	978-90-06-39201-2
havo	aardrijkskunde	978-90-06-39184-8
havo	economie	978-90-06-39183-1
havo	geschiedenis	978-90-06-39186-2
havo	m&o	978-90-06-39175-6
havo	maatschappijwetenschappen	978-90-06-39173-2

Meer kans van slagen met de
Examenbundel!

De *Examenbundel* bevat oefeningen met uitleg bij de antwoorden, zodat je leert tijdens het oefenen.

De bundel is speciaal samengesteld voor dit schooljaar, dus je oefent altijd de juiste stof.

Test je kennis met de Oriëntatietoets en kijk voor meer tips om te slagen op www.examenbundel.nl.

havo

samengevat

havo	biologie
havo	natuurfkunde
havo	scheikunde
havo	wiskunde A
havo	wiskunde B
havo	aardrijkskunde
havo	geschiedenis
havo	economie
havo	m&o
h/v	Nederlands 3F / 4F
h/v	rekenen 3F

Meer kans van slagen met *Samengevat!*
Samengevat biedt je een helder en beknopt overzicht van alle examenstof.

Engels/Duits/Frans in de praktijk zijn theorieboekjes die geworteld zijn in de praktijk. Met een compacte uitleg van grammatica en vele voorbeeldzinnen.

Engels in de praktijk 978-90-06-07397-3

Duits in de praktijk 978-90-06-07396-6

Frans in de praktijk 978-90-06-07398-0

